

RESPECT FOR SEAFARERS' RIGHTS AS A COMPONENT OF MARITIME SECURITY

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-645-4-42>

SOME ASPECTS OF PROTECTION OF CIVIL RIGHTS OF SEAMEN UNDER MARTIAL STATE IN UKRAINE (USING THE EXAMPLE OF WILLS CERTIFICATE)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ МОРЯКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ПОСВІДЧЕННЯ ЗАПОВІТІВ)

Dolynska Mariia Stepanivna

*Doctor of Law, Professor,
Professor of the Department
of Economic and Legal Disciplines
Lviv State University of Internal Affairs
Lviv, Ukraine*

Долинська Марія Степанівна

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри господарсько-
правових дисциплін
Львівський державний університет
внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Війна в Україні привели до значного збільшення кількості захисників та захисниць держави, які потребують захисту своїх цивільних прав та інтересів.

Станом на лютий 2022 року органами, уповноваженими на вчинення нотаріальних дій в державі є державні та приватні нотаріуси, посадові особи органів місцевого самоврядування сільських населених пунктів, а за кордоном – консульські установи та дипломатичні представництва України.

Окрім того, статтю 1252 Цивільного кодексу України [1] та статтею 40 Закону України «Про нотаріат» [2] визначено перелік посадових та службових осіб, уповноважених посвідчувати прирівняні до нотаріальних заповіти, за виключення секретних. В тому числі: заповіти моряків, які перебувають на лікуванні у лікарні, госпіталі, іншому стаціонарному закладі охорони здоров'я – посвідчуються головними лікарями, їх заступниками з медичної частини або черговими лікарями цих лікарень, госпіталів, інших стаціонарних закладів охорони здоров'я; заповіти моряків, які перебувають під час плавання на морських, річкових суднах, що ходять під прапором України –

посвідчуються капітанами цих суден; заповіти в тому числі моряків, в пунктах дислокації військових частин, з'єднань, установ, військово-навчальних закладів, де немає нотаріусів чи посадових осіб органів місцевого самоврядування.

Однак, під час воєнних дій, моряки здійснюють захист держави не лише на морі, у внутрішніх водах України, але й на суходолі, тому може також виникнути потреба у посвідченні заповітів.

В основному актами Кабінету Міністрів України врегульовано питання діяльності нотаріату в умовах воєнного стану в державі. Стосовно теми дослідження вважаємо за доцільне виокремити: Постановою Кабінету Міністрів від 28.02.2022 р. № 164 «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» [3].

Постанова Кабінету Міністрів України № 209 від 06.03.2022 р. [4] передбачає: «в умовах воєнного стану військовослужбовці Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також працівники правоохоронних (спеціальних) органів, органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави, вправі посвідчити заповіти [4].

На думку О. Кухарєва, що відбулося розширення переліку осіб, що наділені правом посвідчувати заповіти [5].

Постановою Кабінету Міністрів від 19.04.2022 р. № 480 [6], зобов'язано осіб, уповноважених на посвідчення прирівняних до нотаріальних заповітів в умовах воєнного стану, укладати їх згідно з вимогами Порядку посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених.

Вважаємо, що нових осіб, які вправі скласти заповіти в умовах воєнного стану, доцільно виокремити у три окремі групи: 1. Військовослужбовці (в тому числі моряки) Збройних Сил, інших утворених відповідно до законів військових формувань. 2. Працівники правоохоронних (спеціальних) органів, органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави. 3. Військовополонені [7, с. 29–30].

Суб'єктами, які вправі посвідчувати заповіти від вищевказаних осіб, в тому числі моряків, в умовах воєнного стану є: командир (начальник) або уповноважена таким командиром (начальником) особа Збройних Сил (в тому числі Військово-Морських Сил), інших утворених відповідно до законів військових формувань, а також правоохоронних (спеціальних) органів, органів цивільного захисту, які залучаються до здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії іноземної держави; начальник

табору (установи, де створено діляницю) для військовополонених [7, с. 30].

Законодавством, незалежно від суб'єкта уповноваженого, на посвідчення заповіту (нотаріуса, посадової особи органу місцевого самоврядування, відповідної посадової чи службової особи, в тому числі командира (начальника) або уповноважена таким командиром (начальником) особи) встановлено загальні вимоги до укладення та посвідчення заповітів [8, р. 81]. Зокрема, це регулюється Цивільним кодексом України [1], Законом України «Про нотаріат» [2], Порядком посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених [9], а також іншими актами держави.

Основне призначення заповіту: визначити спадкоємців на майно. Заповідач вправі обирати спадкоємців самостійно, незалежно від того, чи входять вони до кола спадкоємців за законом, тих які не входять до цього кола, інших учасників цивільних відносин [10, с. 13]. Наголошуємо, що посвідчення заповіту через представників не допускається.

Вважаємо, що командир (начальник) вправі уповноважити посвідчувати прирівняні до нотаріальних заповіти особи, яка має певні навички щодо правильності складання та оформлення заповітів.

Особливістю посвідчення вищевказаними органами заповітів є те, що вони посвідчуються у присутності двох свідків. Згідно з ст. 1253 Цивільного кодексу [1] свідком заповіту може бути фізична особа, що має повну цивільну дієздатність. У тексті заповіту зазначаються відомості про особи свідків, прізвище, ім'я та по батькові кожного, дати їх народження, реквізити паспортів чи інших документів, на підставі яких встановлено особу. Свідки зобов'язані прочитати заповіт вголос та проставити на ньому підписи [10, с. 12].

О. Є. Кухарев стверджує, що «свідки мають засвідчити, що заповідач на момент складення та посвідчення заповіту: розумів значення своїх дій та міг керувати ними; висловив свою істинну волю та до нього не застосовувався психічний або фізичний вплив»...[11, с. 109].

Процес посвідчення заповіту згідно Постанови № 164 складається з трьох етапів: складання та засвідчення такого заповіту; передача одного примірника складеного заповіту через відповідні органи нотаріусу/державній нотаріальній конторі на реєстрацію в Спадковому реєстрі, що є електронним доказом його укладення; передача на тимчасове зберігання до відповідного нотаріального архіву протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного стану [12, с. 170].

Більш детально порядок посвідчення прирівняних до нотаріальних заповітів під час воєнного стану в Україні із зразками документів автором відображено у двох довідниках: «Порядок посвідчення

довіреностей та заповітів, прирівняних до нотаріально посвідчених [13] та «Порядок посвідчення заповітів, прирівняних до нотаріальних заповітів» [14].

Правильність укладення новими квазінотаріальними органами заповітів, сприятиме ефективному захисту інтересів спадкоємців [15, с. 105].

Отже, під час воєнного стану в Україні надано право посвідчувати прирівнювані до нотаріальних заповіти більш широкому колу посадових осіб військових формувань держави, які беруть безпосередню участь у захисті держави. Це є одним із важливих способів захисту прав та законних інтересів захисників та захисниць нашої держави, зокрема, моряків.

Література:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-ХП. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
3. Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 року № 164. *Урядовий кур'єр* від 28.02.2022. № 43.
4. Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2022 року № 209. *Урядовий кур'єр* від 06.03.2022. № 49.
5. Кухарев Олександр. Проблеми здійснення спадкових прав в умовах воєнного стану. 7 жовтня 2022 року. URL: <https://sud.ua/uk/news/blog/251193-problemi-zdiysnennya-spadkovikh-prav-v-umovakh-voennogo-stanu>
6. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо діяльності нотаріусів та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.2022 року № 480. *Урядовий кур'єр* від 27.04.2022. № 96.
7. Долинська М. С. Деякі аспекти захисту цивільних прав військовослужбовців збройних сил України в умовах воєнного стану. Проблеми забезпечення прав і свобод людини : зб. матеріалів ІХ Міжнар. наук.- практ. конф. (Луцьк, 9 груд. 2022 р.) / уклад. Л. М. Джурак. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. С. 29–32.
8. Dolynska Mariia. Theoretical-legal and applied aspects of the notarial procedure concerning the certification of wills / *Development trends in legal science and practice: the experience of countries of Eastern Europe*

and prospects of Ukraine: monograph / edited by authors. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2018. P. 62–84.

9. Про порядок посвідчення заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених : постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.1994 р. № 419 (у редакції постанови від 06.07.2006 р. № 940). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-94-%D0%BF#Text>

10. Долинська М. С. Актуальні питання посвідчення заповітів в Україні. *Життя і право*. 2004. № 4. С. 11–16.

11. Кухарев О. Є. Спадкове право України : навч.-практ. посіб. К. : Алерта ; ЦУЛ, 2011. 221 с.

12. Долинська М. Заповіт як підстава спадкування під час воєнного стану в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2023. № 78. Частина 1. С. 166–171.

13. Долинська М. С. Порядок посвідчення довіреностей та заповітів, прирівняних до нотаріально посвідчених : довідник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023. 184 с.

14. Долинська М. С. Порядок посвідчення заповітів, прирівняних до нотаріально посвідчених : довідник. Львів : Галицька видавнича спілка, 2024. 48 с.

15. Маковій В. П., Якимець О. І., Книш З. І. Правове регулювання спадкових відносин під час воєнного стану. *Вісник ХНУВС*. 2022. № 4 (99). С. 93–107.